

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2019-02-20

Närvarande: F.d. justitieråden Eskil Nord och Lena Moore samt justitierådet Dag Mattsson

Genomförande av barnrättsdirektivet och några andra straffprocessuella frågor

Enligt en lagrådsremiss den 7 februari 2019 har regeringen (Justitiedepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i rättegångsbalken,
2. lag om ändring i lagen (1981:1310) om offentliga funktionärers rätt till gottgörelse för rättegångskostnad i vissa mål m.m.,
3. lag om ändring i häkteslagen (2010:611).

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunniga Evelina Sandgren.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

Allmänt

Lagrådsremissen innehåller förslag som bl.a. syftar till att genomföra EU-direktivet om rättssäkerhetsgarantier för barn.

Enligt artikel 19 i EU-direktivet ska medlemsstaterna se till att barn har tillgång till ett effektivt rättsmedel enligt nationell rätt om deras rättigheter enligt direktivet åsidosätts.

I det sammanhanget uttalas i remissen att JK:s och JO:s roll är av väsentlig betydelse.

JK:s och JO:s tillsyn är på ett allmänt plan viktig för iakttagandet av den enskildes rättigheter. Möjligheten att göra en anmälan till JK eller JO kan emellertid knappast i sig anses vara ett rättsmedel i direktivets mening. JK:s och JO:s uppgift är att svara för en extraordinär tillsyn över domstolar och myndigheter. En annan sak är att denna tillsyn kan ha betydelse vid en samlad bedömning av frågan om svensk rätt uppfyller direktivets krav.

Med detta sagt kan Lagrådet ansluta sig till den bedömning som i övrigt görs i remissen att någon lagändring inte är motiverad på grund av artikel 19.

21 kap. 3 a §

I första och andra styckena har den obestämda artikeln "en" lagts till före "offentlig försvarare". Obestämd artikel före substantiv gör många gånger en text mer lättöläst. Men lagändringar av detta slag kan inte ske mekaniskt utan måste göras med eftertanke. Som regel

är det mindre lämpligt att i lagtext sätta obestämd artikel före abstrakta begrepp eller funktioner eller före vedertagna juridiska uttryck (jfr "väcka åtal", "avlägga ed" och "försättas i konkurs"). Den obestämda artikeln riskerar också att medföra en förskjutning av lagens betydelse. När "offentlig försvarare" ändras till "en offentlig försvarare" i första och andra styckena verkar lagen utesluta att den misstänkte kan ha rätt till två offentliga försvarare, vilket inte är meningen.

I tredje stycket bör två negationer i samma mening undvikas. Ett sätt kan vara att lägga det nya undantaget för synnerliga skäl som en egen mening. På så sätt framgår också huvudregeln tydligare. (Här passar det för övrigt med obestämd artikel före "försvarare".)

Lagrådet föreslår att första stycket utformas enligt följande.

Är den misstänkte anhållen eller häktad, ska offentlig försvarare förordnas för honom eller henne, om han eller hon begär det. Offentlig försvarare ska också på begäran förordnas för den som är misstänkt för ett brott, för vilket det inte är stadgat lindrigare straff än fängelse i sex månader.

I andra stycket bör "en" före "offentlig försvarare" och "försvarare" utgå.

Lagrådet föreslår att tredje stycket utformas enligt följande.

Om den misstänkte biträds av en försvarare som han eller hon själv har utsett, ska det inte förordnas någon offentlig försvarare vid sidan av denne. Offentlig försvarare ska dock förordnas om det finns synnerliga skäl.

33 kap. 6 a §

Enligt bestämmelsen ska handlingar i ytterligare en kategori brottmål kunna delges genom förenklad delgivning, mål om undanröjande av skyddstillsyn. Bestämmelsen utgör en utvidgning av regleringen i 6 §

och har också formulerats med utgångspunkt i den paragrafen men med några språkliga avvikelser som förvirrar läsaren, t.ex. inledningen "Trots bestämmelserna i ..." och den andra meningen i första stycket som hänger i luften till skillnad från formuleringen i 6 § andra stycket sista ledet som tydligt anger att en förutsättning för att förenklad delgivning ska få användas är att tioveckorsfristen då inte har överskridits. De speciella krav som ska gälla för mål om undanröjande av skyddstillsyn om när och hur den dömde ska ha delgetts informationen om att förenklad delgivning kan komma att användas, tynger regleringen ytterligare.

Paragrafen är alltså svårläst och måste förenklas. Ett sätt är att i paragrafen enbart reglera de speciella krav som gäller för mål om undanröjande av skyddstillsyn och i övrigt hänvisa till regleringen i 6 § andra stycket. Lagrådet föreslår att paragrafen formuleras enligt följande.

Bestämmelserna i 6 § andra stycket gäller även handlingar i ett mål enligt 28 kap. 9 § brottsbalken om informationen har delgetts den dömde personligen vid det sammanträde då övervakningsnämnden beslutade begära att åklagare för talan om att skyddstillsynen ska undanröjas.

Med en sådan formulering kommer föreskriften att informationen ska ha delgetts den dömde personligen vid övervakningsnämndens sammanträde att ersätta regleringen i 6 § andra stycket om att informationen ska delges den dömde "vid ett personligt sammanträffande" med "en tjänsteman som anges i tredje stycket". I övrigt kommer 6 § andra stycket, särskilt villkoret att tioveckorsfristen inte får överskridas, att gälla.

Ett alternativ, som kanske är att föredra, är att placera denna bestämmelse i ett nytt fjärde stycke i 6 §, som då får inledas med orden "Andra stycket gäller även handlingar ...".

Förslaget till lag om ändring i lagen om offentliga funktionärens rätt till gottgörelse för rättegångskostnad i vissa mål m.m.

Paragrafen innehåller regler om arbetsgivarens ansvar för den offentlige funktionärens rättegångskostnader i mål om enskilt åtal för brott i utövningen av tjänsten. Detta ansvar avser sådana kostnader som domstolen har förpliktat målsäganden att ersätta funktionären. Arbetsgivaren inträder vid betalning i funktionärens rätt gentemot målsäganden intill det utgivna beloppet och kan därvid använda domen jämte bevis om den erlagda betalningen som exekutionstitel. (Se prop. 1981/82:34 s. 28.)

Genom förslaget inträder arbetsgivarens ansvar redan innan domstolsavgörandet fått laga kraft. Samtidigt införs enligt förslaget en möjlighet för arbetsgivaren att kräva tillbaka utgivet belopp om högre rätt sedermera ändrar domstolens avgörande på så sätt att de kostnader som ska ersättas blir mindre. Detta uttrycks i förslaget så att arbetsgivaren "får" kräva tillbaka "överskjutande belopp". Varken i lagtext eller i lagrådsremissen anges emellertid vilket bedömningsutrymme arbetsgivaren har i denna fråga. Enligt Lagrådets mening skapar det tillämpningssvårigheter att det ovillkorliga ansvar som arbetsgivaren har enligt paragrafens första stycke kompletteras av endast en möjlighet för denne att kräva tillbaka del av belopp som tidigare utgivits enligt första stycket. Svårigheten består av att det inte anges vilka omständigheter som skulle kunna motivera arbetsgivarens val att helt eller delvis underlåta att kräva tillbaka belopp som funktionären erhållit för mycket, särskilt som det rör sig om allmänna medel.

Denna otydlighet förstärks dessutom av att det i författningskommentaren till andra stycket talas om en "återbetalningsskyldighet". Att arbetsgivaren ges en möjlighet att

”kräva tillbaka” beloppet från funktionären torde inte konstituera en återbetalningsskyldighet med stöd av förevarande lag.

Återbetalningsskyldigheten förutsätter att arbetsgivaren utverkar en exekutionstitel.

Förslaget innebär att det, i brist på tydlig vägledning, finns en risk för en inte rättssäker hantering av återbetalningen av det som funktionären fått för mycket.

Andra styckets andra mening är svårbegriplig eftersom den inleds med orden ”Detsamma gäller...”. Det träffar inte riktigt rätt att tala om ”överskjutande belopp” när målsäganden har betalat det utdömda beloppet sedan avgörandet fått laga kraft. I den situationen handlar det snarare om att hela det utgivna beloppet kan krävas tillbaka. En tillkommande otydlighet är också att första meningen inte tycks förutsätta laga kraft, medan den andra meningen uttryckligen gör det.

Enligt Lagrådets mening förtjänar dessa otydligheter att tas om hand i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Förslaget till lag om ändring i häkteslagen

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.